

Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting

De financiële positie van ouderen na verhuizing

Drie voorbeeldhuishoudens uitgewerkt

Marcel Warnaar, Nouschka Veerman, Marjan Verberk

De financiële positie van ouderen na verhuizing

Drie voorbeeldhuishoudens uitgewerkt

Auteurs

Marcel Warnaar

Nouschka Veerman

Marjan Verberk

Nibud, juni 2022

In opdracht van Platform31

Inhoud

Inleiding.....	3
1.1 Aanleiding.....	3
1.2 Leeswijzer.....	3
2. Voorbeeldhuishoudens vaststellen.....	4
3. Hoe meten we iemands financiële situatie ?	6
3.1 Inleiding	6
3.2 Methodebeschrijving	6
3.3 De vier situaties	8
3.4 Woonlasten	9
3.5 Operationalisatie.....	9
4. Resultaten inkomsten en uitgaven	10
4.1 Alleenstaande AOW + 15000	10
4.2 Paar AOW + 15000 & AOW + 2500	11
4.3 Paar AOW + 17500 & AOW + 7500	13
4.4 Samenvatting.....	14
5. Kwalitatieve financiële aspecten van koop naar huur.....	15
5.1 Erven en schenken.....	15
5.2 Hoge energielasten	16
5.3 Verduurzaming van de eigen woning	16
5.4 Ziektekosten	17
5.5 Waardeontwikkeling van de eigen woning	17
5.6 Samenvatting.....	18
Tabel 6: Voor- en nadelen van koop- en huurwoningen.....	18
Bijlage 1 Verantwoording uitgaven	19
Bijlage 2 De 19 voorbeeldhuishoudens van het Nibud met AOW.....	21

Inleiding

1.1 Aanleiding

Platform31 doet onderzoek naar de doorstroming van ouderen en in het bijzonder naar de financiële obstakels die ouderen met een eigen woning denken te ervaren bij verhuizing naar een huurwoning. Om die inzichtelijk te maken heeft Platform31 aan het Nibud gevraagd om van een aantal huishoudens in de AOW-leeftijd (persona's) een financieel plaatje op te stellen.

Dit rapport geeft de financiële situatie van drie voorbeeldhuishoudens van ouderen weer bij vier verschillende woonvarianten: niet verhuizen uit de koopwoning, verhuizen naar een betaalbare sociale huurwoning, verhuizen naar een duurdere sociale huurwoning en verhuizen naar een huurwoning in de vrije sector. Hiervoor maken we gebruik van de Nibud-methodiek voor betaalbaarheid. Daarnaast gaan we in op de vermogenssituatie van de voorbeeldhuishoudens zowel voor als na verhuizing. Tot slot besteden we ook aandacht aan aspecten die wel de betaalbaarheid beïnvloeden, maar niet precies in cijfers te vangen zijn. Het betreft erven en schenken, hoge energielasten, verduurzaming van de eigen woning, huurverhogingen, ziektekosten en waardeontwikkeling van de eigen woning.

1.2 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 geven we een beschrijving van de gekozen voorbeeldhuishoudens. In hoofdstuk 3 staat de methode beschreven hoe we iemands financiële situatie meten. Hoofdstuk 4 bevat de inkomsten-uitgavenplaatjes van de huishoudens met een indicatie van de financiële situatie. In hoofdstuk 5 staan nog andere financiële overwegingen om wel of niet te verhuizen.

2. Voorbeeldhuishoudens vaststellen

Om financiële situaties inzichtelijk te maken, maakt het Nibud gebruik van voorbeeldhuishoudens. Een voorbeeldhuishouden vertegenwoordigt een bepaalde groep van huishoudens. De bedragen in de begrotingen zijn gemiddelden; in werkelijkheid zal de financiële situatie van de individuele huishoudens er anders uitzien. De cijfers zeggen bijvoorbeeld niet hoe de energierekening van een individueel huishouden eruit ziet. Ze zeggen wel iets over de energierekening van een groep huishoudens.

Sinds 2006 berekent het Nibud jaarlijks de koopkrachteffecten voor ongeveer honderd voorbeeldhuishoudens. Deze huishoudens zijn een dwarsdoorsnede van de leef- en arbeidssituaties van Nederlanders. Het zijn representanten van grotere groepen Nederlandse huishoudens.

Bij de samenstelling van deze dwarsdoorsnede is gebruik gemaakt van de verdeling van huishoudens op basis van CBS registerdata. Bij een deel van de voorbeeldhuishoudens gaan we ervan uit dat zij in een huurwoning leven, bij de andere voorbeeldhuishoudens nemen we aan dat ze een eigen woning met hypotheek hebben. Op basis van CBS microdata is gekeken of huishoudens met een bepaald inkomen en een bepaalde gezinnsamenstelling in meerderheid huren of kopen. Bij eigenaar-bewoners is vervolgens de mediane woningwaarde en het mediane hypotheekbedrag gespecificeerd. Bij huishoudens met een huurwoning is uitgegaan van het mediane huurbedrag bij de verschillende huishoudtypen.

Voor AOW-ers zijn op die manier 19 voorbeeldhuishoudens vastgesteld, waarvan in 9 situaties sprake is van een koopwoning. Deze 19 voorbeeldhuishoudens staan in bijlage 2. Voor dit onderzoek is gekozen voor een verdere bewerking van drie voorbeelden in een koopwoning:

- Alleenstaande met AOW en een aanvullend pensioen van bruto 15.000 euro per jaar
- Paar zonder kinderen met AOW en een bruto aanvullend pensioen van 15.000 euro per jaar voor partner 1 en een bruto aanvullend pensioen van 2.500 euro per jaar voor partner 2
- Paar zonder kinderen met AOW en een bruto aanvullend pensioen van 17.500 euro per jaar voor partner 1 en een bruto aanvullend pensioen van 7.500 euro per jaar voor partner 2

Voor dit onderzoek zijn extra gegevens van deze voorbeeldhuishoudens gespecificeerd, zoals de hoogte van het spaargeld, het type woning en het energielabel. Voor deze aanvullende gegevens is gebruik gemaakt van het meest recent beschikbare WoON onderzoek van het CBS. Dit is het onderzoek over 2018. Op basis van de reeds beschikbare kenmerken van het voorbeeldhuishouden is gekeken naar het meest voorkomende type woning en het meest voorkomende (voorlopige) energielabel. Ook is de mediane hoogte van het spaargeld meegenomen. Om de overwaarde van de woning vast te stellen is de beschikbare WOZ-waarde geïndexeerd naar het prijsniveau van 2021 en vervolgens is aangenomen dat dit ook de verkoopprijs van de woning is. Gezien de huidige gespannen markt, is deze benadering aan de voorzichtige kant. Deze verkoopprijs min de aanwezige hypotheek is de overwaarde na verkoop van de woning. In overleg zijn de huren, het type woning en het energielabel na verhuizing bepaald. Er is aangenomen dat de hoogte van het spaargeld door de verhuizing niet verandert. Gezien de huidige lage

rentestanden is besloten de hoogte van het spaargeld niet te indexeren naar het niveau van 2022. Dit leidt tot de volgende persona's:

Tabel 1: Kenmerken voorbeeldhuishoudens

	Alleenstaand AOW + € 15000	Paar AOW + € 15000 & AOW + € 2500	Paar AOW + € 17500 & AOW + € 7500
<i>Bestaande situatie</i>			
Bruto inkomen	€31.648	€ 40.335	€ 47.835
Leeftijd	70 jaar	Beiden 70 jaar	Beiden 70 jaar
Type woning	Tussenwoning	2 onder 1 kap woning	2 onder 1 kap woning
WOZ waarde	€ 258.720	€271.040	€ 295.680
Hypotheek	€ 80.000	€ 80.000	€ 90.000
Spaargeld	€ 18.000	€ 20.000	€22.000
Energielabel	C	C	C
<i>Situatie huur</i>			
Huur sociale sector lager	€ 650	€ 650	€ 650
Huur sociale sector hoog	€ 750	€ 750	€ 750
Huur vrije sector	€ 925	€ 925	€ 925
Spaargeld	€ 18.000	€ 20.000	€ 22.000
Overwaarde woning	€178.720	€ 191.040	€205.680
Type woning	Appartement	Appartement	Appartement
Energielabel	A	A	A

3. Hoe meten we iemands financiële situatie ?

3.1 Inleiding

Of iemand hoge woonlasten heeft, kan op verschillende manieren worden vastgesteld.

Een mogelijkheid om hoge woonlasten te definiëren is via de verdeling van de hoogte van de woonlasten. Dus om bijvoorbeeld te zeggen dat de mensen met de 10 procent hoogste huren hoge woonlasten hebben. Nadeel daarvan is, dat op deze manier er altijd huishoudens zullen bestaan met hoge woonlasten. Beleidswijzigingen kunnen zo ook niet geëvalueerd worden.

Een andere mogelijkheid om hoge woonlasten te definiëren is om de woonlasten uit te drukken als budgetaandeel in relatie tot het inkomen ("woonquote"), bijvoorbeeld door te stellen dat iemand hoge woonlasten heeft als hij 30 of 40 procent van zijn inkomen aan woonlasten uitgeeft. Nadeel van een vast percentage, is dat er geen directe relatie is met de overige noodzakelijke uitgaven. Een vaste, gemiddelde woonquote is (te) krap voor huishoudens met lage inkomens en (te) ruim voor huishoudens met een hoge inkomens.

Een derde manier om hoge woonlasten vast te stellen is dat te bepalen in relatie tot zowel het inkomen als de overige uitgaven van een huishouden. In dit onderzoek gaan we uit van deze laatste methode, omdat die preciezer de financiële situatie van huishoudens in kaart brengt.

In dit onderzoek beschrijven we de financiële situatie van ouderen die vanuit een koopwoning verhuizen naar een huurwoning in de sociale of vrije sector. De financiële situatie van een huishouden hangt af van twee kenmerken: het inkomen van het huishouden en de noodzakelijke uitgaven die iemand er van moet doen. Wat voor een specifiek huishouden noodzakelijke uitgaven zijn, is veel moeilijker uit objectieve bronnen te achterhalen. Daarvoor gebruiken we de door het Nibud ontwikkelde definities van noodzakelijkheid van uitgaven.

3.2 Methodebeschrijving

Huishoudens besteden hun besteedbaar inkomen aan een groot aantal uitgavenposten. Voor dit onderzoek splitsen we die uitgavenposten in twee onderdelen: de woonlasten en de overige uitgaven. De methode om de betaalbaarheid te beoordelen in dit onderzoek gaat uit van het afzetten van het besteedbaar inkomen tegen de woonlasten en de ruimte in het budget voor overige uitgaven. Die ruimte in het budget voor overige uitgaven kan op verschillende bestedingsniveaus worden ingevuld. Het Nibud kent drie soorten niveaus wat betreft bestedingen aan de overige uitgaven: de basisbedragen, de voorbeeldbedragen en de normbedragen.

Basisbedragen

Het laagste niveau van bestedingen zijn de basisbedragen. De basisbedragen zijn de bedragen die een huishouden minimaal beschikbaar moet hebben voor de overige uitgaven, d.w.z. de niet-woonuitgaven die behoren tot het basispakket. Het basispakket omvat een pakket aan goederen en diensten die voor elk huishouden vrijwel onvermijdbaar zijn, zoals een door het Voedingscentrum gespecificeerd dieet voor gezonde voeding, het hebben van een adequate zorgverzekering, etc. Het Nibud heeft dit basispakket samengesteld en bekijkt jaarlijks of het pakket nog alle goederen en diensten

bevat die voor een huishouden moeilijk vermijdbaar zijn. Zo nodig past het Nibud de samenstelling van het basispakket aan. Een beschrijving van de basisbedragen staat in bijlage 1. De basisbedragen zijn afhankelijk van de huishoudsamenstelling, maar onafhankelijk van het inkomen.

Voorbeeldbedragen

De voorbeeldbedragen zijn de bestedingen die een vergelijkbaar huishouden met een vergelijkbaar inkomen gemiddeld doet aan de verschillende uitgavenposten. Een deel van de voorbeeldbedragen wordt afgeleid uit het Budgetonderzoek van het CBS. Deze bedragen zijn dus afhankelijk van zowel de huishoudsamenstelling als het inkomen. Bij hogere inkomens is er meer vrijheid om uitgaven te kiezen, en huishoudens vullen dat op hun eigen manier in. We werken daarom bij de voorbeeldbedragen ook niet met pakketten aan goederen en diensten, maar alleen met bedragen per uitgavenpost. Bij dit onderzoek is dit het hoogste bestedingsniveau. Feitelijk zijn er ook huishoudens die meer uitgeven dan de voorbeeldbedragen: voorbeeldbedragen geven immers het gemiddelde weer, en individuele huishoudens kunnen meer of minder uitgeven.

Normbedragen

De normbedragen liggen precies tussen de basisbedragen en de voorbeeldbedragen in. Deze normbedragen vormen de grondslag voor de regelingen met betrekking tot de maximale hypotheek. Huishoudens met een maximale hypotheek moeten voor hun overige uitgaven bezuinigen ten opzichte van de voorbeeldbedragen, maar houden meer over dan alleen de basisbedragen. Als mensen extra inkomen krijgen, is de helft beschikbaar voor hogere woonlasten, en de andere helft voor overige uitgaven.

Deze indeling in bestedingsniveaus wordt in dit onderzoek gebruikt voor de betaalbaarheid van de huur na verhuizing naar een huurwoning. Daarbij houden we uiteraard rekening met het feit dat een huurder niet de extra lasten van een eigen woning, zoals OZB, opstalverzekering en onderhoud hoeft op te brengen. Door de woonlasten van het besteedbaar inkomen af te halen, kunnen we kijken welk niveau van bestedingen aan overige uitgaven haalbaar is voor het huishouden.

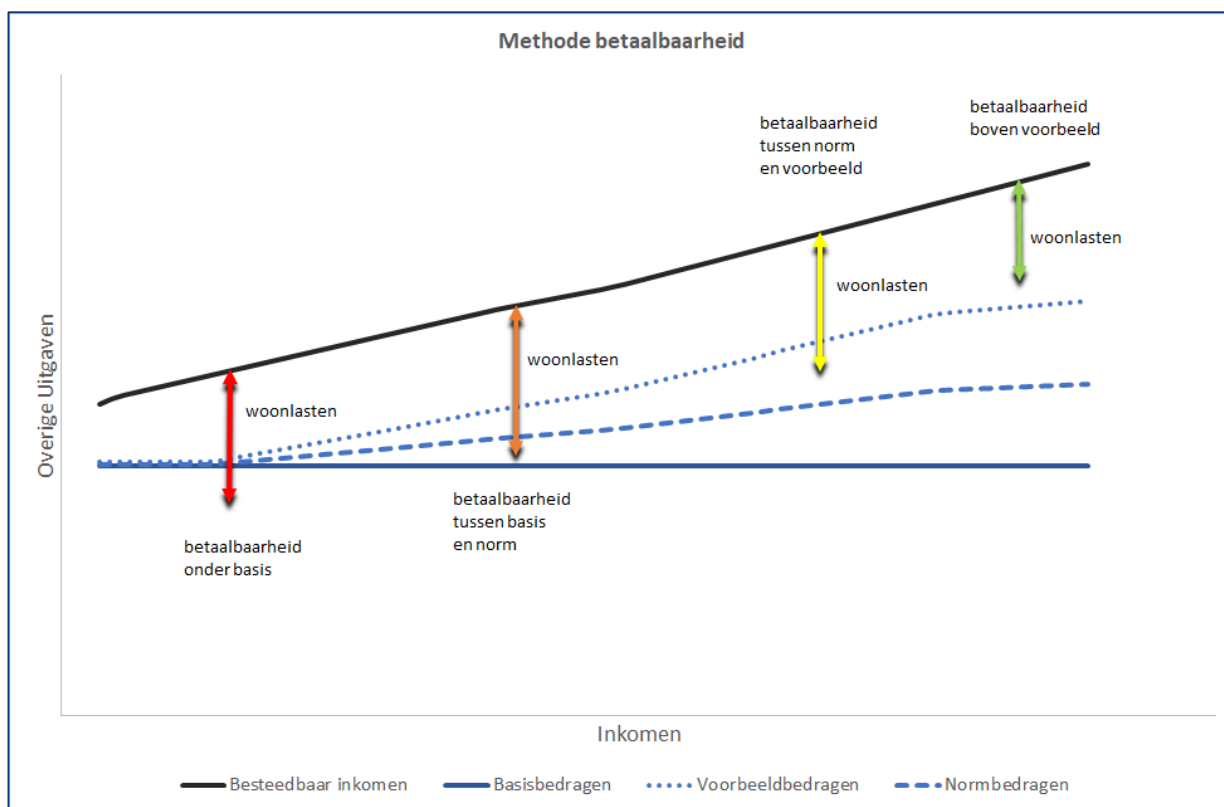
In figuur 2 is schematisch weergegeven hoe de methode van betaalbaarheid werkt. De bovenste lijn geeft het besteedbaar inkomen weer. De drie blauwe lijnen geven de drie verschillende niveaus voor de overige uitgaven weer. Bij de linker (rode) pijl kunnen uit het besteedbaar inkomen de woonlasten en de basisbedragen niet betaald worden. We zeggen dan dat de betaalbaarheid onder de basisbedragen ligt.

Bij de rechter (groene) pijl kunnen uit het besteedbaar inkomen zowel de woonlasten als de voorbeeldbedragen voor de overige uitgaven betaald worden. We zeggen dan de betaalbaarheid boven de voorbeeldbedragen ligt. Op dezelfde manier duiden we de gele en de oranje situatie.

In figuur 2 is de betaalbaarheid beter bij hogere inkomens. Dat hoeft uiteraard geen standaard te zijn. Een huishouden met een laag inkomen en lage woonlasten kan qua betaalbaarheid boven de voorbeeldbedragen uitkomen. Evenzo kan een huishouden met een hoog inkomen en hoge woonlasten onder de basisbedragen terechtkomen. Huishoudens met dezelfde huur kunnen voor verschillende inkomens een ander effect hebben. Sommige huishoudens hebben dus niet voldoende inkomen om alle noodzakelijke uitgaven te kunnen doen. Bepaalde uitgaven zijn dan niet betaalbaar. Maar het is meestal niet mogelijk om aan te geven welke uitgavenpost dan niet betaalbaar is. Alle gespecificeerde uitgaven zijn immers noodzakelijk. Met evenveel reden kan gezegd

worden dat de huur voor het huishouden niet betaalbaar is, als dat gezonde voeding voor het huishouden niet betaalbaar is.

Ook bij het zoeken naar oplossingen voor deze huishoudens is het belangrijk dit onderscheid in het achterhoofd te houden. De betaalbaarheid voor huurders kan grofweg op drie manieren verbeterd worden: door een hoger inkomen, door lagere woonlasten of door lagere overige uitgaven.

Figuur 1: Methode betaalbaarheid

3.3 De vier situaties

Deze opstelling leidt qua betaalbaarheid tot vier mogelijke situaties.

1. De betaalbaarheid van de basisbedragen is niet mogelijk

Als hier sprake van is, is er dus niet voldoende inkomen om alle noodzakelijke uitgaven te kunnen doen. Dat wil niet zeggen dat huishoudens direct in de financiële problemen komen. Huishoudens zullen dan zogenaamde *overlevingstechnieken* gaan toepassen. Overlevingstechnieken zijn bijvoorbeeld:

- het ophouden met het reserveren voor vervanging van noodzakelijke goederen;
- bezuinigen op noodzakelijke uitgaven, zoals gezonde voeding of sociale participatie;
- rekeningen laten liggen en schulden maken;
- afhankelijk worden van particuliere giften (bijv. voedselbank);
- illegaal inkomen verwerven.

Dit zijn echter situaties, die niet structureel kunnen voortduren zonder uiteindelijk tot problemen te leiden. Als de betaalbaarheid van de basisbedragen in het gedrang is, is dat

een sterk signaal op het risico van financiële problemen. Deze situatie geven we aan met de kleur rood.

2. De basisbedragen zijn wel betaalbaar, maar de normbedragen niet

In dit geval is er in principe voldoende ruimte om de noodzakelijke uitgaven te kunnen doen. Toch zijn deze huishoudens nog kwetsbaar. De marges zijn smal. Het niet-aanvragen van inkomensondersteuning waar recht op is, de aanwezigheid van mogelijke individuele onvermijdbare kosten (bijvoorbeeld als gevolg van ziekte), onverwachte tegenvallers, of het niet perfect met geld omgaan, kunnen alsnog voor financiële problemen zorgen. In deze situatie is er bovendien nauwelijks ruimte om iets extra's te kunnen boven het strikt noodzakelijke. Deze situatie geven we aan met de kleur oranje.

3. De normbedragen zijn wel betaalbaar, maar de voorbeeldbedragen niet.

In dit geval dienen huishoudens te bezuinigen ten opzichte van datgene wat bij hun inkomen gebruikelijk is. De bezuinigingen zijn echter niet zo groot, dat dit tot een kwetsbare positie leidt. Deze situatie geven we aan met de kleur geel.

4. De voorbeeldbedragen zijn betaalbaar

In dit geval hebben huishoudens voldoende inkomen om zowel de huur als de bij hun inkomen gebruikelijke uitgaven te kunnen doen. Deze situatie geven we aan met de kleur groen.

3.4 Woonlasten

Dit rapport gaat over de financiële positie van ouderen die verhuizen naar een huurwoning in de vrije of sociale sector. Ook kijken we naar de financiële positie van ouderen als zij niet zouden verhuizen en in hun koopwoning blijven wonen. Daarom is het goed helder te definiëren wat we in dit rapport verstaan onder woonlasten. In dit onderzoek hanteren we een smalle definitie van woonlasten, namelijk: de huurlasten die betaald worden aan de verhuurder of de hypotheek die betaald wordt.

Bijkomende woonlasten

Naast de huur worden de kosten van energie, lokale lasten, bepaalde verzekeringen en onderhoud soms ook tot de woonlasten gerekend. Deze zogenaamde bijkomende woonlasten rekenen we in dit onderzoek tot de overige uitgaven en schatten we aan de hand van woningtype en andere kenmerken van het huishouden.

3.5 Operationalisatie

De hoogte van de basis- en voorbeeldbedragen hangt af van verschillende kenmerken van het huishouden. De basis- en voorbeeldbedragen, en de daarvan afgeleide normbedragen, voor de overige uitgaven (niet-woonlasten), zijn op individueel niveau berekend. De overige uitgaven zijn dus voor alle drie de niveaus (basis, voorbeeld en norm) vastgesteld. De betaalbaarheid is vervolgens gedefinieerd als het verschil tussen het besteedbaar inkomen en de som van de woonlasten plus de bestedingen aan de overige uitgaven op drie niveaus. De betaalbaarheid is dus ook op drie niveaus berekend. Tekortschietende betaalbaarheid ten opzichte van de basisbedragen wil dus zeggen dat de woonlasten van een huishouden zo hoog zijn, dat het voor de overige uitgaven minder budget beschikbaar heeft dan de basisbedragen. Evenzo betekent tekortschietende betaalbaarheid ten opzichte van de voorbeeldbedragen, dat het huishouden voor de overige uitgaven minder beschikbaar heeft dan de voorbeeldbedragen.

4. Resultaten inkomsten en uitgaven

Hieronder staan de begrotingen van inkomsten en uitgaven van dit huishouden in de oude situatie en in de drie nieuwe situaties. In bijlage 1 is een beschrijving opgenomen wat deze posten precies inhouden. De begrotingen bevatten de voorbeeldbedragen. Onderaan de tabellen staat hoeveel saldo er resteert ten opzichte van de voorbeeldbedragen en ten opzichte van de normbedragen. De ruimte ten opzichte van de basisbedragen is dermate groot, dat precieze detaillering daarvan niet nodig is.

Te zien is dat in de nieuwe situaties een aantal zaken wijzigen. Ten eerste daalt het totaal besteedbare inkomen door het wegvallen van de renteaftrek op de hypotheek. Hierdoor moeten mensen meer belasting betalen en daalt dus het besteedbaar inkomen, bij gelijkblijvend bruto inkomen. De hypotheek is laag, dus de renteaftrek zet nog nauwelijks zoden aan de dijk, en het besteedbaar inkomen daalt dan ook nauwelijks. Daarnaast dalen sommige uitgavenposten, doordat de extra eigenaarslasten niet meer betaald hoeven te worden. Verder is de nieuwe woning kleiner, zodat minder opzij hoeft te worden gezet voor vervanging van de inboedel. Ook is de energierekening in het appartement met label A duidelijk lager. De overige uitgaven zijn gelijk gehouden om te bekijken of hetzelfde welvaartsniveau haalbaar blijft.

4.1 Alleenstaande AOW + 15000

Uit tabel 2 blijkt dat de alleenstaande op dit moment voldoende ruimte in het budget heeft om de voorbeelduitgaven te kunnen doen. In de classificatie uit het vorige hoofdstuk is zijn positie groen.

Bij een verhuizing naar de huurwoningen zijn de voorbeeldbedragen niet meer haalbaar. In de sociale sector is er een tekort van 152 euro, oplopend naar 427 euro bij de huur in de vrije sector.

Dat wil niet zeggen dat de huren niet betaalbaar zijn. Ten opzichte van de normbedragen zijn er in de twee lagere huren wel overschotten. De benodigde bezuinigingen zouden gerealiseerd kunnen worden. In de classificatie zijn deze huishoudens geel.

In de situatie van vrije huur is er sprake van een tekort van 37 euro per maand ten opzichte van de normbedragen. Dit betekent dat een alleenstaande voor zo'n woning eigenlijk te veel moet bezuinigen om het uit zijn lopende inkomen te kunnen betalen. De basisbedragen blijven overigens wel haalbaar. Hij krijgt de kleur oranje. De grens ligt bij een huur, inclusief servicekosten van maximaal 888 euro per maand in dit voorbeeld.

Het tekort van 37 euro per maand is overigens niet direct een probleem. Er is immers sprake van spaargeld en een overwaarde op de verkochte woning. In totaal is het vermogen van dit huishouden 196.720 euro. Ruim voldoende om de 37 euro per maand tot in lengte van jaren op te vangen. Wel is er vermogensbelasting verschuldigd in box 3. De eerste 50.560 euro is daarbij vrijgesteld van belasting. Met de huidige rekenregels en verdeling tussen sparen en beleggen¹ is de alleenstaande 1.577 euro per jaar kwijt. Mocht het vermogen niet meer aangroeien door een aanhoudend lage spaarrente of tegenvallende beleggingen dan kan er nog steeds lange tijd geleefd worden van het reeds beschikbare vermogen. Ook huurverhogingen kunnen voorlopig worden opgevangen. Door

¹ De Hoge Raad heeft uitspraak gedaan over het fictieve behaalde rendement en aangegeven dat dit aangepast dient te worden. In dit onderzoek gaan we nog uit van de bestaande belastingregels, omdat details van compensatie nog niet bekend zijn en de nieuwe rekenregels naar verwachting pas in 2025 ingevoerd worden.

de verkoop van het huis en de bijbehorende overwaarde is er geen recht op huurtoeslag. De maximale vermogensgrens voor huurtoeslag is 31.747 euro en daar zit dit huishouden ver boven. Recht op huurtoeslag herleeft overigens als het vermogen onder deze grens daalt.

Tabel 2: Betaalbaarheid ten opzichte van de voorbeeldbedragen

situatie	Alleenstaand AOW + 15000	Alleenstaand AOW + 15000	Alleenstaand AOW + 15000	Alleenstaand AOW + 15000
woning	koop	huur	huur	huur
TOTAAL BESTEEDBAAR INKOMEN	2285	2272	2272	2272
TOTAAL UITGAVEN	2253	2699	2524	2424
huur/hypotheek	167	925	750	650
energie	204	135	135	135
water	10	10	10	10
lokale lasten	78	49	49	49
telefoon, televisie, internet	67	67	67	67
verzekeringen	223	187	187	187
onderwijs	0	0	0	0
kinderopvang	0	0	0	0
contributies & abonnementen	97	97	97	97
vervoer	234	234	234	234
VASTE LASTEN	1080	1704	1529	1429
kleding	78	78	78	78
inboedel	129	89	89	89
onderhoud huis en tuin	145	28	28	28
niet-vergoede ziektekosten	55	55	55	55
vrijtijdsuitgaven	303	303	303	303
RESERVERINGSUITGAVEN	710	553	553	553
voeding	268	268	268	268
overige huishoudelijke uitgaven	195	174	174	174
HUISHOUDELIJKE UITGAVEN	463	442	442	442
OVERSCHOT/TEKORT TOV VOORBEELDBEDRAGEN	32	-427	-252	-152
OVERSCHOT/TEKORT TOV NORMBEDRAGEN	485	-37	139	239

4.2 Paar AOW + 15000 & AOW + 2500

Bij dit huishouden zien we een zelfde beeld als bij de alleenstaande in het vorige voorbeeld. De voorbeeldbedragen zijn in de huidige situatie net betaalbaar (groen), maar in de nieuwe huursituaties niet. Wel zijn in alle huursituaties de normbedragen haalbaar zijn. Met een haalbare bezuiniging zijn deze huren uit het lopende inkomen op te vangen (geel).

Een huurwoning tot 1.000 euro per maand is voor dit huishouden zeker betaalbaar uit het lopende inkomen. Hoe duurder de woning, hoe krappere de maandelijkse ruimte wordt en deze is bij een huur van 925 euro per maand al beperkt. Dat hoeft niet direct problematisch te zijn, maar als dit huishouden te maken krijgt met bijvoorbeeld hoge ziektekosten, dan zou de situatie om kunnen slaan in een situatie waarin wel sprake is van een tekort.

Ook bij dit voorbeeldhuishouden is een negatief saldo ten opzichte van de normbedragen niet direct een probleem, omdat er sprake is van vermogen door verkoop van de woning en reeds aanwezig spaargeld. In totaal bedraagt het vermogen 211.040 euro. Hier is belasting in box3 over verschuldigd, maar de eerste 101.300 euro is hiervan vrijgesteld. De belasting in box 3 bedraagt in het eerste jaar 1.085 euro. Mocht dit huishouden om welke reden dan ook maandelijks tekort komen om de woonlasten te betalen dan is er gezien de omvang van het vermogen niet direct reden tot zorg. Als dat vermogen toch snel lager wordt, dan is het inkomen van dit huishouden te hoog om nog voor huurtoeslag in aanmerking te komen. Eventuele tekorten of te hoge woonlasten zullen niet gecompenseerd worden door te ontvangen huurtoeslag waardoor het huishouden dit zelf zal moeten opvangen.

Tabel 3: Betaalbaarheid ten opzichte van de voorbeeldbedragen

situatie	Paar AOW + 15000 & AOW + 2500	Paar AOW + 15000 & AOW + 2500	Paar AOW + 15000 & AOW + 2500	Paar AOW + 15000 & AOW + 2500
woning	koop	huur	huur	huur
TOTAAL BESTEEDBAAR INKOMEN	3076	3064	3064	3064
TOTAAL UITGAVEN	3069	3432	3257	3157
huur/hypotheek	167	925	750	650
energie	300	169	169	169
water	15	15	15	15
lokale lasten	96	65	65	65
telefoon, televisie, internet	85	85	85	85
verzekeringen	406	370	370	370
onderwijs	0	0	0	0
kinderopvang	0	0	0	0
contributies & abonnementen	115	115	115	115
vervoer	335	335	335	335
VASTE LASTEN	1519	2079	1904	1804
kleding	115	115	115	115
inboedel	155	115	115	115
onderhoud huis en tuin	169	33	33	33
niet-vergoede ziektekosten	104	104	104	104
vrijtijdsuitgaven	393	393	393	393
RESERVERINGSUITGAVEN	936	760	760	760
voeding	393	393	393	393

overige huishoudelijke uitgaven	221	200	200	200
HUISHOUDELIJKE UITGAVEN	614	593	593	593
OVERSCHOT/TEKORT TOV				
VOORBEELDBEDRAGEN	7	-368	-193	-93
OVERSCHOT/TEKORT TOV				
NORMBEDRAGEN	523	78	253	353

4.3 Paar AOW + 17500 & AOW + 7500

In tegenstelling tot de andere twee voorbeeldhuishouden zijn bij dit voorbeeldhuishouden ook in twee huursituaties de voorbeeldbedragen betaalbaar. In die situaties blijven zij dus groen. Dat betekent dat er niet bezuinigd hoeft te worden, ook niet bij een verhuizing naar de huurwoning in de sociale sector. Alleen de huur in de vrije sector leidt tot een tekort op de voorbeeldbedragen, maar nog steeds tot een duidelijk overschot ten opzichte van de normbedragen. Tabel 4 laat dit zien.

Tabel 4: Betaalbaarheid ten opzichte van de voorbeeldbedragen

situatie	Paar AOW + 17500 & AOW + 7500	Paar AOW + 17500 & AOW + 7500	Paar AOW + 17500 & AOW + 7500	Paar AOW + 17500 & AOW + 7500
woning	Koop	huur	huur	huur
TOTAAL BESTEEDBAAR INKOMEN	3535	3520	3520	3520
TOTAAL UITGAVEN	3256	3579	3404	3304
huur/hypotheek	188	925	750	650
energie	300	169	169	169
water	15	15	15	15
lokale lasten	98	65	65	65
telefoon, televisie, internet	86	86	86	86
verzekeringen	411	376	376	376
onderwijs	0	0	0	0
kinderopvang	0	0	0	0
contributies & abonnementen	124	124	124	124
vervoer	380	380	380	380
VASTE LASTEN	1602	2140	1965	1865
kleding	126	126	126	126
inboedel	164	124	124	124
onderhoud huis en tuin	189	35	35	35
niet-vergoede ziektekosten	104	104	104	104
vrijetijdsuitgaven	447	447	447	447
RESERVERINGSUITGAVEN	1030	836	836	836
voeding	393	393	393	393
overige huishoudelijke uitgaven	231	210	210	210

HUISHOUDELIJKE UITGAVEN	624	603	603	603
OVERSCHOT/TEKORT TOV VOORBEELDBEDRAGEN	279	-59	116	216
OVERSCHOT/TEKORT TOV NORMBEDRAGEN	876	460	635	735

Verder beschikt dit huishouden over voldoende vermogen om eventuele tegenvallers te kunnen opvangen. Het totale vermogen is 227.680 euro waarover in het eerste jaar 1.311 euro belasting in box 3 verschuldigd is.

4.4 Samenvatting

In onderstaande tabel staan de financiële situaties samengevat volgens de kleurenindeling.

Tabel 5: Financiële situaties persona's

	Alleenstaand AOW + € 15000	Paar AOW + € 15000 & AOW + € 2500	Paar AOW + € 17500 & AOW + € 7500
<i>Bestaande situatie</i>	Boven voorbeeldbedragen	Boven voorbeeldbedragen	Boven voorbeeldbedragen
Huur 925 euro	Tussen basis- en normbedragen	Tussen norm- en voorbeeldbedragen	Tussen norm- en voorbeeldbedragen
Huur 750 euro	Tussen norm- en voorbeeldbedragen	Tussen norm- en voorbeeldbedragen	Boven voorbeeldbedragen
Huur 650 euro	Tussen norm- en voorbeeldbedragen	Tussen norm- en voorbeeldbedragen	Boven voorbeeldbedragen

5. Kwalitatieve financiële aspecten van koop naar huur

De keuze van AOW'ers om van een koopwoning naar een huurwoning te verhuizen wordt naast de eerder beschreven betaalbaarheid vanuit de inkomsten ook beïnvloed door een aantal andere factoren. In deze paragraaf behandelen we 1) erven en schenken, 2) hoge energielasten, 3) verduurzaming van de eigen woning, 3) huurverhogingen, 4) ziektekosten en 5) waardeontwikkeling van de eigenwoning. Hieronder worden deze overwegingen in de overstap van een koopwoning naar een huurwoning verder beschreven, en wordt ingegaan op de voor- en nadelen per woonsituatie (zie ook tabel 5).

5.1 Erven en schenken

In het geval van overlijden van de huiseigenaar wordt de langstlevende partner, en eventuele kinderen van de overledene, belast. Zij erven wanneer er niets is vastgelegd een gelijk deel van het vermogen, namelijk de WOZ-waarde van het huis min de hypotheekschuld. De hoogte van de erfbelasting is afhankelijk van de waarde van de erfenis en de relatie tussen de erflater en erfgenaam. De vrijstelling is voor gehuwden, geregistreerde partners of ongehuwd samenwonenden 680.645 euro in 2022. Dit bedrag is vele malen hoger dan de berekende vermogens van de gekozen voorbeeldhuishoudens, die daarmee in alle scenario's vrijgesteld zijn van erfbelasting. Voor alleenstaanden is het logischerwijs niet mogelijk om deze hoge vrijstelling te hanteren.

Erfbelasting speelt voornamelijk een rol voor (klein)kinderen. Wanneer de waarde in het huis 'vastzit', zal het belastingvrije deel van het te erven vermogen voor de (klein)kinderen hoger zijn dan wanneer er tijdens het leven wordt geschonken. Als de partner nog in het huis woont, dan kunnen de (klein)kinderen hun te erven deel in de toekomst ontvangen, met een vrijstelling van 21.559 euro. Voor anderen is de vrijstelling veel lager, 2.274 euro. Voor hogere bedragen dan de vrijstelling tot 130.425 euro geldt dat kinderen (de laagste tariefgroep) 10 procent belasting betalen en voor bedragen daarboven 20 procent. Voor kleinkinderen en anderen liggen die percentages hoger. Door tijdens het leven al geld te schenken, wordt de erfenis verlaagd en gelden de hogere tariefgroepen over een lager bedrag.

Wanneer het koophuis is verkocht kunnen vrij eenvoudig schenkingen worden gedaan. In dit geval mogen ouders hun kinderen 5.677 euro per jaar belastingvrij schenken zonder dat daarvoor aangifte moet worden gedaan. Voor schenkingen aan kleinkinderen en anderen geldt dat deze per jaar tot 2.274 euro belastingvrij zijn. Echter wanneer een schenking aan (klein)kinderen wordt gebruikt als zij een woning kopen of verbouwen, dan wordt er tot een bedrag van maximaal 106.671 euro geen belasting betaald. Door te schenken gaat het vermogen ook omlaag, wat voordelig kan zijn met het oog op de belasting in box 3.

Daarnaast is er nog de mogelijkheid om een schenking op papier te doen. Voor huiseigenaren is dit een methode, maar die is ingewikkelder. Zo kan worden vastgelegd dat iemand, een (klein)kind, een bedrag krijgt over een bepaalde tijd, bijvoorbeeld omdat het geld 'vastzit' in het huis. Deze vorm van schenken kan in sommige gevallen voordelig zijn, vooral wanneer ouders hun vermogen overdragen op hun kinderen. Het bedrag hoeft niet daadwerkelijk te worden overgemaakt, maar via een notaris moet dit wel vastgelegd worden. Zo telt dit bedrag niet mee voor hun erfenis waardoor kinderen minder erfbelasting betalen. Na de verkoop van het huis kan een schenking ook tijdens het leven worden uitbetaald aan de kinderen met een onderhandse akte – zonder notaris. Dit is

voldoende voor de inkomstenbelasting, maar wordt niet gezien als erkende schuld, waarmee de kinderen niet het voordeel hebben dat ze minder erfbelasting betalen na het overlijden.

5.2 Hoge energielasten

Een goed geïsoleerde huurwoning is financieel aantrekkelijker dan een slecht geïsoleerde en (vooral) te grote koopwoning. In de gekozen woonsituaties van dit rapport wordt van het bestaande energielabel C overgestapt naar een energielabel A.

Bij het overstappen van de bestaande situatie naar de nieuwe huurwoning zijn de maandelijkse energiekosten lager. Voor een alleenstaande AOW + 15.000 is dat 69 euro per maand minder (zie tabel 2) en voor paren (AOW + 15000 & AOW + 2500, zie tabel 3; en paar AOW + 17500 & AOW 7500, zie tabel 4) is dat 131 euro per maand minder. Dit verschil in bedrag komt vooral door het kleiner wonen. Het verschil in de gasrekening tussen een label A en C is voor een tussenhuis 26 euro per maand en voor een '2 onder 1 kap' woning 28 euro per maand. Als de energielasten de komende jaren zullen blijven toenemen kan dit maandelijkse voordeel van goed geïsoleerde huurwoningen relatief groter worden.

Ter vergelijking wordt bij de overstap van een koopwoning naar een huurwoning bij deze voorbeeldhuishoudens vergelijkbaar bezuinigd op de verminderde kosten aan onderhoud van huis en tuin dan aan lagere energielasten. Die kosten zijn voor de drie huishoudens opeenvolgend 78 euro, 79 euro of 110 euro minder per maand.

5.3 Verduurzaming van de eigen woning

Wanneer men in de eigen woning blijft, is men zelf verantwoordelijk voor het verduurzamen van de eigen woning. Dit is nu nog vrije keuze, maar zou op termijn wel eens een verplichtend karakter kunnen krijgen.

Gezien de stijging in energieprijzen kan worden gekozen om deze post te verminderen door de bestaande eigen woning te verduurzamen. Energiebesparing kan door betere isolatie van dak, gevel, spouwmuur, vloer en ramen, en door installatie van zonneboilers, warmtepompen, ventilatie met warmterugwinning en zonnepanelen. Deze verduurzamingskosten kunnen afhankelijk van de staat van het huis flink oplopen. Er is subsidie voor sommige energiebesparende maatregelen die bijdragen aan de verduurzaming van huizen. Ook hebben sommige gemeentes en provincies hun eigen subsidieregelingen om energiebesparende maatregelen te bekostigen. De overstap van een energielabel C naar A vereist bijvoorbeeld HR++-glas, of nog beter, in de woon- en slaapkamers en een 'uitstekende' isolatie (bijvoorbeeld extra spouwmuurisolatie).² Ook kan het gebruik van een duurzaam alternatief voor de CV-ketel en zonnepanelen over een bepaald dakoppervlak bijdragen aan een energiezuiniger label A huis.

De kosten voor de verduurzaming van het huis kunnen oplopen, maar zullen waarschijnlijk niet meer zijn dan het huidige spaargeld van de drie voorbeeldhuishoudens. In het geval dat de verduurzaming tot een bepaald energielabel verplicht wordt, dan blijft er weinig te besteden vermogen, ofwel buffer, over. Dat betekent dat er mogelijk financiering voor nodig is.

² Zie <https://www.energielabelprijzen.nl/woning/energielabel-c>

5.4 Ziektekosten

Ouderdom komt met gebreken. Bij een ziekte komen extra kosten kijken. Voor mensen die reeds AOW of pensioen ontvangen zijn de financiële gevolgen beperkt tot extra uitgaven, niet op verlies aan inkomsten. Extra uitgaven zijn hogere bestaande en algehele nieuwe uitgaven. Zoals het betalen van het volledige eigen risico, afsluiten van extra aanvullende zorgverzekering, verhoging van premies, niet-vergoede zorg, een aangepast dieet, hulpmiddelen, persoonlijke verzorging (zoals een pruik of nieuwe garderobe), aanpassingen aan het huis, vervoer van en naar het ziekenhuis en parkeerkosten. Deze kosten kunnen behoorlijk oplopen, zeker wanneer aanpassingen aan het huis moeten worden gedaan of wanneer de zieke niet meer instaat is zichzelf in de dagelijkse behoeften te voorzien (voeding en persoonlijke verzorging, onderhoud van huis en tuin) en zorgpersoneel of huishoudelijk hulp moet worden ingezet. Die investeringen moeten uit eigen vermogen komen of via (hypothecaire) leningen.

Mensen die door ziekte of als gevolg van ouderdom zorg nodig hebben kunnen in aanmerking komen voor een persoonsgebonden budget vanuit de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) of Wet langdurige zorg (Wlz). Voor de Wmo wordt een eigen bijdrage van maximaal 19 euro per maand betaald sinds 2020, ongeacht het inkomen, vermogen of benodigde hoeveelheid hulp. Voor de Wlz wordt sinds 2022 een eigenbijdrage berekend op basis van het inkomen en vermogen van 2020. Het vermogen telt tot 30.846 euro per persoon niet mee voor de eigen bijdrage.

In de nieuwe situaties is het appartement levensloopbestendig en zijn geen verdere investeringen nodig. In de eigen woning kunnen die kosten wel optreden, bijvoorbeeld een traplift.

5.5 Waardeontwikkeling van de eigen woning

Afhankelijk van de woningmarkt zal de waarde van de eigen woning hoogstwaarschijnlijk toenemen. De WOZ-waarde is de afgelopen jaren minder dan de verkoopwaarde en ligt in februari 2022 ruim 20 procent hoger dan drie jaar eerder. In het eigen huis blijven betekent dat op termijn geprofiteerd wordt van die waardeinstijging. Ofwel nog zelf bij latere verkoop, ofwel in de vorm van een grotere nalatenschap.

In de huurwoning wordt er niet geprofiteerd van waardeinstijging van onroerend goed. Sterker nog, door huurstijgingen in de toekomst kan de financiële situatie slechter worden. Wanneer de huurstijging gelijk oploopt met de inkomensstijging is dat geen probleem, maar dat is uiteraard geen garantie.

Hierbij speelt ook het mogelijke rendement op het vermogen uit de verkoop. De laatste jaren is dat duidelijk achtergebleven (lage rente).

5.6 Samenvatting

In onderstaande tabel zijn voor- en nadelen beschreven van koop- en huurwoningen.

Tabel 6: Voor- en nadelen van koop- en huurwoningen

Koopwoning	Huurwoning
- Geld zit 'vast' in het huis. Schenken is moeilijk (alleen op papier)	+ Makkelijkere mogelijkheid tot schenken, waardoor erfbelasting en vermogensbelasting verlaagd kunnen worden.
- Bij ziekte: onvermijdbare aanpassingen aan huis kunnen grote kosten meebrengen.	+ Is al levensloopbestendige woning (gelijkvloers, lift)
+ Bij stijging van de woningprijs stijgt ook het vermogen.	- Krijgt te maken met huurstijgingen. Dit is momenteel moeilijk in te schatten. De huishoudens komen in eerste instantie niet in aanmerking voor huurtoeslag, pas als vermogen onder relatief lage grenswaarde daalt.
- (Verplichte) verduurzaming van een woning met energielabel C tot energielabel A kunnen hoge kosten met zich meebrengen die niet rendabel zijn (i.v.m. levensduur) en met weinig spaargeld moeilijk te bekostigen zijn.	+ Energiekosten zijn lager in een energiezuinige label A en <i>kleinere</i> woning.
+ Minder spaargeld. Mogelijk in aanmerking voor lagere eigen bijdrage voor zorg hulp (Wmo en Wlz).	- Huurprijzen (zeker in de vrije sector) kunnen hoog uitpakken. Deze maandelijkse vaste lasten zijn fors hoger dan die van een koopwoning zonder hypotheek.
- Kosten voor reparaties, onderhoud, verzekeringen zijn voor eigen rekening.	- Er kunnen beperkingen zijn aan de aanpasbaarheid van de huurwoning of het inrichten naar eigen smaak.

Bijlage 1 | Verantwoording uitgaven

Het Nibud gebruikt diverse bronnen voor de referentiecijfers. Hieronder volgt een korte verantwoording van keuzes en bronnen uitgesplitst naar de minimale bedragen en de voorbeeldbedragen. De bedragen in de begrotingen zijn de bedragen voor het jaar 2022. De uitgavenpakketten worden in overleg met andere organisaties regelmatig aangepast. De prijzen van de pakketten worden elk jaar herijkt en zo nodig aangepast.

Minimale bedragen

De minimale bedragen zijn onder te verdelen in een basispakket, dat goederen en diensten bevat die voor elk huishouden noodzakelijk zijn en een bufferbedrag dat dient om enige persoonlijk onvermijdbare uitgaven te kunnen opvangen.

Het basispakket is als volgt samengesteld.

- *Energie en water*: dit is zijn de kosten van gemiddeld gebruik naar huishoudtype in een tussenwoning (alleenstaande) en 2 onder 1 kap woning (paren) met energielabel C. Voor de appartementen met label A is het daarvoor geldende gemiddelde maandelijkse energiebedrag gebruikt.
- *Lokale lasten*: gemeentelijke en waterschapsheffingen.
- *Telefoon, televisie en internet*. Voor elke persoon vanaf 12 jaar is er een bedrag opgenomen voor het beperkt gebruiken van een mobiele telefoon. Bovendien heeft elk huishouden televisie en internet.
- *Zorgverzekering*: basisverzekering met een gemiddelde aanvullende verzekering en een goedkope tandartsverzekering.
- *Overige verzekeringen*:
 - *Aansprakelijkheidsverzekering*: De premie is afhankelijk van de grootte van het huishouden. De premie voor de verzekering is zonder eigen risico.
 - *Inboedelverzekering*: De waarde van de inboedel is vastgesteld op basis van de inboedelmeter. Er is rekening gehouden met regionale verschillen en het glas is mee verzekerd. De premie voor de verzekering is zonder eigen risico. Voor woningeigenaren ook een *opstalverzekering*.
 - *Uitvaartverzekering*: voor huishoudens onder de AOW-leeftijd is een uitvaartverzekering opgenomen. Deze verzekering speelt in dit onderzoek geen rol.
- *Onderwijs*: Alleen studiekosten voor kinderen worden gespecificeerd. Dit is in dit onderzoek niet aan de orde.
- *Kinderopvang*. Dit is in dit onderzoek niet aan de orde.
- *Contributies en abonnementen*: Alleen de kosten van een bankrekening zijn meegenomen. Het betreft een bankrekening per persoon plus een gezamenlijke rekening bij paren
- *Vervoer*: Voor ieder lid van het huishouden de kosten voor de aanschaf en het onderhoud van een fiets en minimaal bedrag voor openbaar vervoer.
- *Kleding*: Het bedrag aan kleding wordt gebaseerd op de gemiddelde aankopen van diverse kledingstukken vermenigvuldigd met de gemiddelde prijzen van het Centraal Bureau voor de Statistiek.
- *Inboedel*: Deze bedragen zijn gebaseerd op het Nibud-basispakket voor inboedel. Dit betreft o.a. de stoffering, keukeninboedel en huishoudelijk apparatuur. Voor woningeigenaren ook een bedrag voor onderhoud van de woning.
- *Niet-vergoede ziektekosten*: In het basispakket zitten kosten die elk huishouden heeft. Dit betreft de huisapotheek: pleisters, aspirines, corona zelftesten, mondkapjes e.d.

Daarnaast wordt er vanuit gegaan dat het volledige bedrag voor het verplichte eigen risico opzij wordt gezet.

- *Vrijtijdsuitgaven*: Hiervoor is in geen bedrag opgenomen.
- *Voeding*: De voedingspakketten zijn samengesteld door het Voedingscentrum en gaan uit van een gemiddeld dagelijks gezond voedingspatroon. Prijzen zijn afkomstig van het CBS.
- *Overige huishoudelijke uitgaven. Hieronder vallen*
 - *Reiniging*: Een bedrag per huishouden en een bedrag per persoon op basis van Nibud-onderzoek.
 - *Persoonlijke verzorging*: Bedrag per persoon op basis van Nibud-onderzoek.
 - *Diversen*: Hieronder vallen bijvoorbeeld, identiteitskaart, cadeaus, kantoorartikelen. Het gaat om een bedrag per huishouden en een bedrag per persoon voor diverse uitgaven.
- *Niet volledig onvermijdbare kosten*: Het Nibud hanteert hiervoor een bedrag gebaseerd op de volgende activiteiten:
 - Contributies/abbonementen
 - Bezoek ontvangen
 - Op bezoek gaan
 - Vakantie/uitgaan
 - (Extra) vervoer

Voorbeeldbedragen

Naast de minimale uitgaven stelt het Nibud ook voorbeeldbedragen vast voor de uitgaven van verschillende huishoudtypen. In tegenstelling tot de minimale bedragen, zijn de voorbeeldbedragen wel afhankelijk van het inkomen. De inkomensafhankelijkheid wordt voornamelijk afgeleid uit de Budgetonderzoeken van het CBS.

Omdat de inkomensafhankelijkheid per uitgavenpost kan verschillen, en ook per inkomensrange, is er geen lineair verband tussen het inkomen en het totaal van de voorbeeldbedragen. Op verschillende inkomensintervallen kan het verband met de uitgaven een verschillende hellingshoek hebben.

Er is dus geen pakket voor hogere inkomens, maar er wordt per uitgavengroep gekeken hoe het bedrag zich ontwikkelt bij een hoger inkomen. Bij hogere inkomens is er een ruime mate van keuzevrijheid en is het "voorschrijven" van pakketten op detailniveau weinig zinvol.

Bijlage 2 | De 19 voorbeeldhuishoudens van het Nibud met AOW.

Samenstelling	Inkomen	Woonsituatie
Alleenstaand	AOW + € 0	Huur
Alleenstaand	AOW + € 1.250	Huur
Alleenstaand	AOW + € 2.500	Huur
Alleenstaand	AOW + € 5.000	Huur
Alleenstaand	AOW + € 10.000	Huur
Alleenstaand	AOW + € 15.000	Koop
Alleenstaand	AOW + € 30.000	Koop
Paar	AOW + € 0 & AOW + € 0	Huur
Paar	AOW + € 2.500 & AOW + € 0	Huur
Paar	AOW + € 5.000 & AOW + € 0	Huur
Paar	AOW + € 7.500 & AOW + € 0	Huur
Paar	AOW + € 10.000 & AOW + € 0	Koop
Paar	AOW + € 15.000 & AOW + € 0	Koop
Paar	AOW + € 5.000 & AOW + € 2.500	Huur
Paar	AOW + € 7.500 & AOW + € 5.000	Koop
Paar	AOW + € 15.000 & AOW + € 2.500	Koop
Paar	AOW + € 17.500 & AOW + € 7.500	Koop
Paar	AOW + € 35.000 & AOW + € 2.500	Koop
Paar	AOW + € 35.000 & AOW + € 10.000	Koop